

Vlaanderen
is wegen en verkeer

Algemene Omzendbrief nopens de wegsignalisatie. Verkeersborden F17/F18

Dienstorder MOW/AWV/2024/13

01/10/2024

AGENTSCHAP
WEGEN & VERKEER

COLOFON

Titel:	Algemene omzendbrief nopens de wegsignalisatie. Verkeersborden F17-F18
Voorgesteld door:	Afdeling Expertisecentrum
Informatiefolder:	4.4.4.5.3. Bewegwijzering.
Doelgroep:	Ambtenaren betrokken bij het plaatsen, beheren en onderhouden van de signalisatie, teams Verkeer en Signalisatie.
Verspreiding:	intern en extern
Vervangt dienstorder:	MOW/AWV/2020/4
Bijlagen:	bijlage 1 (8 tekeningen met diverse F17/F18 combinaties) bijlage 2 (1 schets dambordmarkering)

1. Algemeen

De bepalingen rond de busstrook en bijzondere overrijdbare bedding (BOB) (aangeduid door respectievelijk het verkeersbord F17 en F18) werden grondig gewijzigd door het KB van 12 maart 2023 (BS, 16 maart 2023).

Deze wijziging bestaat uit het volgende:

- Een nieuwe **omschrijving van de afbakening** werd ingevoerd, zowel voor de busstrook als voor de BOB. Een busstrook wordt nu afgebakend met het bord F17 en één of twee brede witte onderbroken strepen of dambordmarkeringen; een BOB met het bord F18 en één of twee witte doorlopende markeringen of dambordmarkeringen.
- De basislayout van de verkeersborden F17 en F18 wijzigt niet ten opzichte van vroeger. Ook de bestaande facultatieve categorieën van voertuigen die er kunnen worden toegelaten, met hun respectievelijk symbool wijzigen niet ten opzichte van voorheen (fietsers, bromfietzers, motorfietsen, autocars, woon-werkverkeer, gehandicapten). Wel wijzigt de **inkleuring** van een aantal van die facultatieve symbolen die bijkomend op het bord kunnen worden aangebracht ter aanduiding van bepaalde categorieën van voertuigen welke bijkomend kunnen toegelaten op respectievelijk de busstrook en de BOB.

In plaats van een symbool met witte kleur voorheen, neemt de aanduiding op het bord de inkleuring over van het bord dat tezelfdertijd op de betrokken voertuigen moet worden aangebracht. Het betreft de volgende symbolen:

	schoolvervoer
	woon-werk verkeer
	gemeenschappelijk gehandicaptenvervoer van personen met een handicap

Volgende 2 symbolen duiden bovendien nieuwe categorieën aan die optioneel toegelaten zijn op de busstrook of BOB:

	voertuigen die gebruikt worden ter bevordering van duurzame vormen van mobiliteit (bv. vrachtwagens die gebruikt worden voor het transport van deelfietsen)
	voertuigen met ten minste 2,3 of 4 inzittenden, naar gelang van de vermelding

- Het gebruik van de borden F17 en F18 mag niet verward worden met de toepassing van het bord C3, met onderbord “uitgezonderd BUS”. Deze laatste signalisatie is immers van toepassing bij regeling van het verkeer op een eigen bedding van het openbaar vervoer, zonder relatie met het autoverkeer op de rijbaan of bijhorende weg voor autoverkeer. Een verkeersbord F17 of F18 op de openbare weg is dan ook enkel te gebruiken, indien het medegebruik van beide categorieën weggebruik (openbaar vervoer en privé voertuigen) ten opzichte van elkaar moet worden geregeld. Het is dan ook niet gewenst om mbt dezelfde openbare weg zowel een C3 als een F17/F18 tegelijkertijd te gebruiken, tenzij de wegbeheerder meent dat de onderscheiden vormen van openbaar vervoer van elkaar moeten worden gescheiden (vb. trambedding in het midden, en autobussen en het autoverkeer aan de buitenkant). Het gebruik van het bord C3 met onderbord kan ook een uitweg bieden indien de wettelijke voorziene facultatieve categorieën voor de borden F17/F18 geen oplossing bieden.
- Wat het **statuut** betreft vallen zowel de busstrook als de BOB vanaf heden buiten de rijbaan. Dit heeft consequenties met betrekking tot het voorrangsplichtig karakter van de voertuigen die zich op de busstrook (en BOB) bevinden ter hoogte van de overgang van een busstrook naar de rijbaan. Voertuigen op de busstrook of BOB dienen immers bij het verlaten ervan voorrang te geven aan de andere bestuurders die zich op de rijbaan bevinden. In bepaalde gevallen kan dit voorkomen worden, door de busstrook of BOB kortstondig te laten overgaan in een gewone rijstrook, in welk geval de voorrangsregels bij toepassing van een gewone rijstrookverandering kunnen worden toegepast.
- Naar **toegelaten voertuigen** blijft zowel de busstrook als de BOB voorbehouden voor de voertuigen van geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer.

Zoals bij de BOB is de busstrook niet meer automatisch toegankelijk voor taxi's of woon-werkverkeer. Een expliciete aanduiding op het bord is dan ook vereist indien de wegbeheerder taxi's of woon-werkverkeer wenst toe te laten. Wegens de schrapping van artikel 2.8 van het verkeersreglement wordt ook het schoolvervoer van kinderen met een handicap niet meer automatisch toegelaten tot de BOB. Dit zit vanaf heden vervat in de ruimere (facultatieve) categorie van het gemeenschappelijk vervoer van personen met een handicap.

2. Toepassing op gewestwegen

Voor gewestwegen wordt volgende selectie gemaakt:

2.1. Busstrook (F17)

Standaardtoegang op de busstrook

Geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer, prioritaire voertuigen, voertuigen die afslaan ter hoogte van een kruispunt en dwarsende en om hindernis rijdende voertuigen hebben steeds toegang tot de busstrook, zonder extra vermelding op het bord F17.

Op gewestwegen worden bovendien volgende wettelijk facultatieve toegelaten voertuigen toch steeds standaard op alle busstroken toegang verleend d.m.v. extra signalisatie op het bord F17:

- Voertuigen gebruikt voor woon-werkverkeer;
- Autocars (voor het vervoer van passagiers ontworpen en gebouwde voertuigen met meer dan 8 zitplaatsen, die van de bestuurder niet meegerekend).

.Een uitzondering op dit medegebruik geldt:

-Voor de busstroken die eindigen op kruispunten waarvan de verkeerslichten beïnvloed worden door het gemeenschappelijk vervoer: hierbij worden de verkeerslichten bediend door de voertuigen van de geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer via een detectie aangebracht op de busstrook.

-Voor de busstroken die smaller zijn dan 3,5m waar fietsers zijn toegelaten.

Facultatieve toegang op de busstrook

- Taxi's, via extra melding.
- Schoolvervoer, via extra symbool op het bord.
- Fietsers en bromfietsers, mogen binnen de bebouwde kom facultatief toegelaten worden op de busstrook op gewestwegen. Dit gebeurt eveneens via de plaatsing van de extra betrokken symbolen op het bord (bij bromfietsen eventueel voorzien van klasse "A", "B" of speed pedelecs "P"). Deze (brom)fietsersoptie kan enkel op voorwaarde dat deze voertuigen in dezelfde richting rijden als de autobussen, en voor zover de busstrook rechts op de rijbaan is gelegen. De facultatieve aanwezigheid op de busstrook van fietsers en bromfietsers is bovendien enkel mogelijk bij afwezigheid van fietspad of verbod van toegang tot het fietspad.

Geen facultatieve toegang op de busstrook

Motorfietsen worden op gewestwegen niet op de busstrook toegelaten.

2.2 Bijzonder Overrijdbare Bedding (BOB) (F18)

Standaard toegang tot de BOB

Geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer en prioritaire voertuigen hebben steeds toegang tot de BOB (zonder specifieke vermelding op het bord F18). Andere voertuigen hebben er slechts toegang op om te dwarsen of om een hindernis heen te rijden.

Facultatieve toegang tot de BOB

Fietsers, woon-werkverkeer, (en taxi's) kunnen extra toegelaten worden op de BOB op gewestwegen. Dit gebeurt door extra vermelding op het bord F18. Dit kan echter enkel op voorwaarde dat deze voertuigen in dezelfde richting rijden als de autobussen. Voor fietsers is facultatieve aanwezigheid op de BOB enkel mogelijk op voorwaarde dat de BOB aan de rechterkant van de rijbaan is gelegen en op voorwaarde dat het niet om een BOB gaat met gemengd tram- en busverkeer (zgn "gemengde busbanen").

Of men het woon-werkverkeer, de fietsers of de taxi's al dan niet toelaat op de BOB, moet in elk concreet project afgewogen worden. Bij fietsers hangt dit af van de al dan niet aanwezigheid van een fietspad. Zo is de aanwezigheid van fietsers op de BOB niet nodig en niet wenselijk als er reeds voor dezelfde rijrichting een apart fietspad is.

Geen facultatieve toegang tot de BOB

Bromfietsers, motorfietsen en autocars worden op gewestwegen (zowel op autosnelwegen als op niet-autosnelwegen) niet op de BOB toegelaten.

Samengevat kunnen volgende voertuigen worden toegelaten op respectievelijk de busstrook en bijzondere overrijdbare bedding (BOB) op gewestwegen beheerd door AWW (de kolom "vermelding op het voertuig" van het betrokken symbool verwijst in geval van toepassing naar de overeenkomstige betrokken categorie van hetzij de busstrook hetzij de BOB):

		Busstrook	Vermelding op het voertuig (bord minstens 40 cm)	BOB
		F17		F18
		BUS (standaard)		BUS of TRAM (standaard)
Categorieën van voertuigen toegelaten				
Zonder facultatief woord of symbool op het bord		-Geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer -Prioritaire voertuigen wanneer hun dringende opdracht het rechtvaardigt -andere voertuigen: omheen een hindernis rijden + van richting veranderen in omgeving van kruispunt + dwarsen		-Geregelde diensten voor gemeenschappelijk vervoer -Prioritaire voertuigen wanneer hun dringende opdracht het rechtvaardigt -andere voertuigen: omheen hindernis rijden + dwarsen
Met facultatief woord of symbool op het bord	TAXI	<u>Facultatief op gewestwegen</u> + taxi's	Taxilicht (op grond van specifieke wetgeving)	<u>Facultatief op gewestwegen</u> + taxi's
		<u>Facultatief op gewestwegen bibeko</u> + fietsers	-	<u>Facultatief op gewestwegen</u> + fietsers
	 (ev. "A","B","P")	<u>Facultatief op gewestwegen bibeko</u> + bromfietsers (ev. voorzien van subcategorie)	-	<u>Verboden op gewestwegen</u> + bromfietsers (ev. voorzien van subcategorie)

		<u>Verboden op gewestwegen</u> + motorfietsen	-	<u>Verboden op gewestwegen</u> + motorfietsen
		<u>Standaard op gewestwegen (beperkte uitz)</u> + autocars	-	<u>Verboden op gewestwegen</u> + autocars
		<u>Standaard op gewestwegen (beperkte uitz)</u> + woon-werkverkeer		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + woon-werkverkeer
		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + schoolvervoer		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + schoolvervoer
		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + carpool	-	<u>Facultatief op gewestwegen</u> + carpool
		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + duurzame mobiliteit		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + duurzame mobiliteit
		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + gemeenschappelijk gehandicaptenvervoer		<u>Facultatief op gewestwegen</u> + gemeenschappelijk gehandicaptenvervoer

Vooraleer overgegaan wordt tot de facultatieve toegang van bepaalde categorieën toegang te geven tot hetzij de busstrook, hetzij de BOB is het van belang dat hierover afstemming gebeurt met De Lijn en de betrokken gemeente. Dit gebeurt bij voorkeur op de Provinciale Commissie voor Verkeersveiligheid (PCV).

Een facultatieve toegang van een bepaalde categorie moet bovendien uitermate goed worden gemotiveerd omdat ze afwijkt van het basisstatuut van de busstrook of BOB. Deze motivering moet worden opgenomen in het aanvullend reglement op het wegverkeer dat hiervoor moet worden opgemaakt.

3. Uitvoering

Eén of meerdere voormelde categorieën bijkomende voertuigen kunnen op respectievelijk de busstrook en de bijzonder overrijdbare bedding (BOB) worden toegelaten, op voorwaarde dat hun symbool bijkomend is aangebracht op het verkeersbord. Dit gebeurt onder de vorm van een extra vermelding op het bord.

Het verkeersbord F17 en het woord "BUS" op het wegdek moeten herhaald worden na ieder kruispunt, zodat het uit de zijstraat opdraaiend verkeer, het statuut van de weg en zijn plaats hierop kent.

Het verkeersbord F18 moet eveneens herhaald worden na ieder kruispunt. De woorden "BUS", "TRAM" moeten op het wegdek van de BOB worden aangebracht en worden in dat geval ook herhaald na elk kruispunt.

Het facultatief symbool op de borden F17 en F18 wordt in witte kleur uitgevoerd op het blauwe bord. Het facultatieve symbool alsook het woord "TAXI" worden niet op het wegdek herhaald.

De symbolen , , , zijn evenwel van dezelfde kleur en layout als het overeenkomstige bord op het voertuig en dienen dus eveneens met zwarte belettering op een gele achtergrond op respectievelijk het bord F17 en F18 aangebracht indien van toepassing. Deze symbolen worden evenmin op het wegdek herhaald.

4. Tekeningen en materialen

De retroreflecterende bekleding van het beeldvlak van de borden F17 en F18 is van categorie type 2 (zie ook SB 250 voor de wegenbouw, hoofdstuk 10.1.).

De minimumafmetingen van de borden F17 en F18 bedragen 0,60 m op 0,40 m.

De facultatieve symbolen op de borden zijn minimum 120 mm hoog en 200 mm breed.

Bijlage 1 bevat voorbeelden van de verkeersborden F17 en F18 (met of zonder extra symbool of tekst).

Voor de afmetingen en detaillering inzake de symbolen op het wegdek wordt verwezen naar het deel "Markeringen" van de Algemene Omzendbrief nopens de Wegsignalisatie.

5. Dambordmarkering

Een dambordmarkering wordt gebruikt ter afbakening van het begin en einde van de busstrook en BOB, zodat de weggebruiker zijn correcte plaats op de weg duidelijk kan inschatten (hetzij omdat hij hier niet thuishoort, hetzij omdat hij als categorie wel wordt toegelaten om op de busstrook of BOB te rijden, overeenkomstig de aanduiding op het bord F17 of F18).

De breedte van de dambordmarkering komt overeen met de breedte van de respectievelijke busstrook of BOB die wordt afgebakend. De lengte hangt af van de plaatselijke omstandigheden, waaronder de beschikbare ruimte.

Bijlage 2 geeft een schets van een mogelijk voorbeeld weer.

6. Aanvullend reglement

Er wordt aan herinnerd dat voor de plaatsing van alle voornoemde verkeersborden (en bijhorende (al dan niet optionele) markeringen) de opmaak van een aanvullend reglement op het wegverkeer is vereist.

7. Voorziene overgangsbepalingen rekening houdend met de invoering van het nieuwe verkeersreglement.

- A. De plaatsing van nieuwe borden tot 1 januari 2027 kan gebeuren op basis van bovenvermelde regels.
- B. Voor de bestaande borden kan rekening gehouden worden met volgende overgangsbepaling van het KB van 12 maart:

De voertuigen die gebruikt worden voor het schoolvervoer en de taxi's mogen gebruikmaken van de busstroken tot 1 januari 2027, ook in afwezigheid van het extra symbool of vermelding TAXI.

Het nieuwe federale verkeersreglement (KB 3 juni 2024 - BS, 20 september 2024 ed 1, in werking 1 september 2026) kent met betrekking tot de verkeersborden mbt de busbanen opnieuw een wijziging ten opzichte van de huidige regeling. Zo zal er in de plaats van de huidige verkeersborden F17 en F18 één enkel nieuw bord komen met een totaal andere layout. Het nieuwe verkeersreglement kent evenwel dezelfde overgangstermijn voor geldigheid van de huidige borden, met name 1 januari 2027.

Rekening houdend met beide overgangsbepalingen met dezelfde einddatum, geldt dan ook, omwille van budgettair goed beheer, op gewestwegen volgend beleid met betrekking tot de bestaande signalisatie op het terrein vanaf heden tot 1 januari 2027 :

- a. Op de bestaande borden F17 moet tot zolang geen extra symbool of woord "TAXI" worden aangebracht, zodat uiterlijk vanaf 1 januari 2027 onmiddellijk een aanpassing met het nieuwe bord uit het nieuwe federale verkeersreglement kan plaatsvinden.
- b. Op de bestaande borden F18, (voor welke geen overgangsbepaling is voorzien in het KB 12 maart 2023) , wordt tot nader order geen extra symbool toegevoegd voor schoolvervoer voor personen met een handicap. Dit gebeurt enkel op specifieke aanvraag na positieve evaluatie per concreet dossier/wegvak. Eenzelfde regeling wordt aangehouden met betrekking tot het eventueel toelaten van gemeenschappelijk gehandicaptenvervoer op zowel de busstrook (F17) als de BOB (F18).

Indien het concreet dossier positief wordt geëvalueerd wordt om de kosten te beperken gedurende deze overgangperiode gewerkt door middel van toevoeging van nieuw ingekleurd symbool op het bestaande bord indien er nog voldoende plaats is, of door middel van toevoeging van een onderbord waarop het betrokken symbool is aangebracht, indien er onvoldoende plaats is op het bord.

- c. Bestaande borden waarvan het bestaande witte symbool vandaag moet worden vervangen (bv. de F18

met symbool door) worden met het nieuwe ingekleurde symbool overplakt.

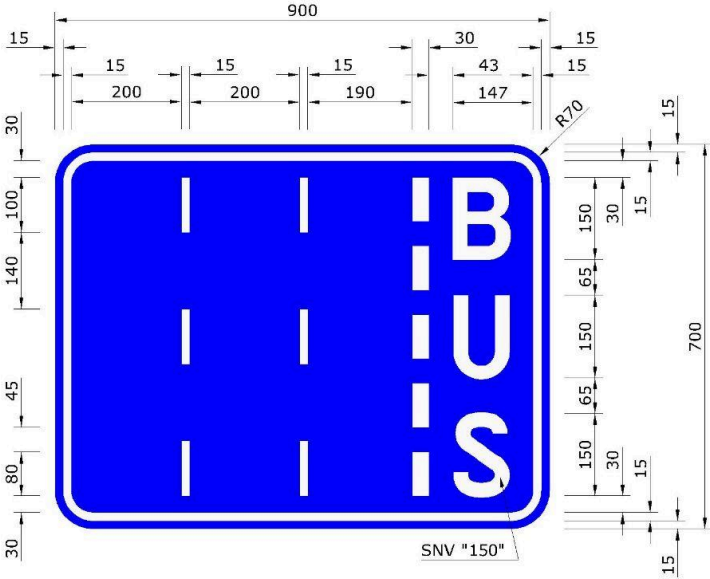
- d. Op bestaande borden waarbij een aanvulling moet gebeuren door middel van een (nieuw) symbool van een facultatieve categorie mag dit gebeuren via aanplakking van dit symbool op het bestaande bord, indien hier voldoende plaats voor is. Is dit niet het geval, dan wordt een onderbord geplaatst met het nieuwe symbool.

De inwerkingtreding van het nieuwe federale verkeersreglement zal ten gepaste tijde aanleiding geven tot aanpassing van deze dienstorder.

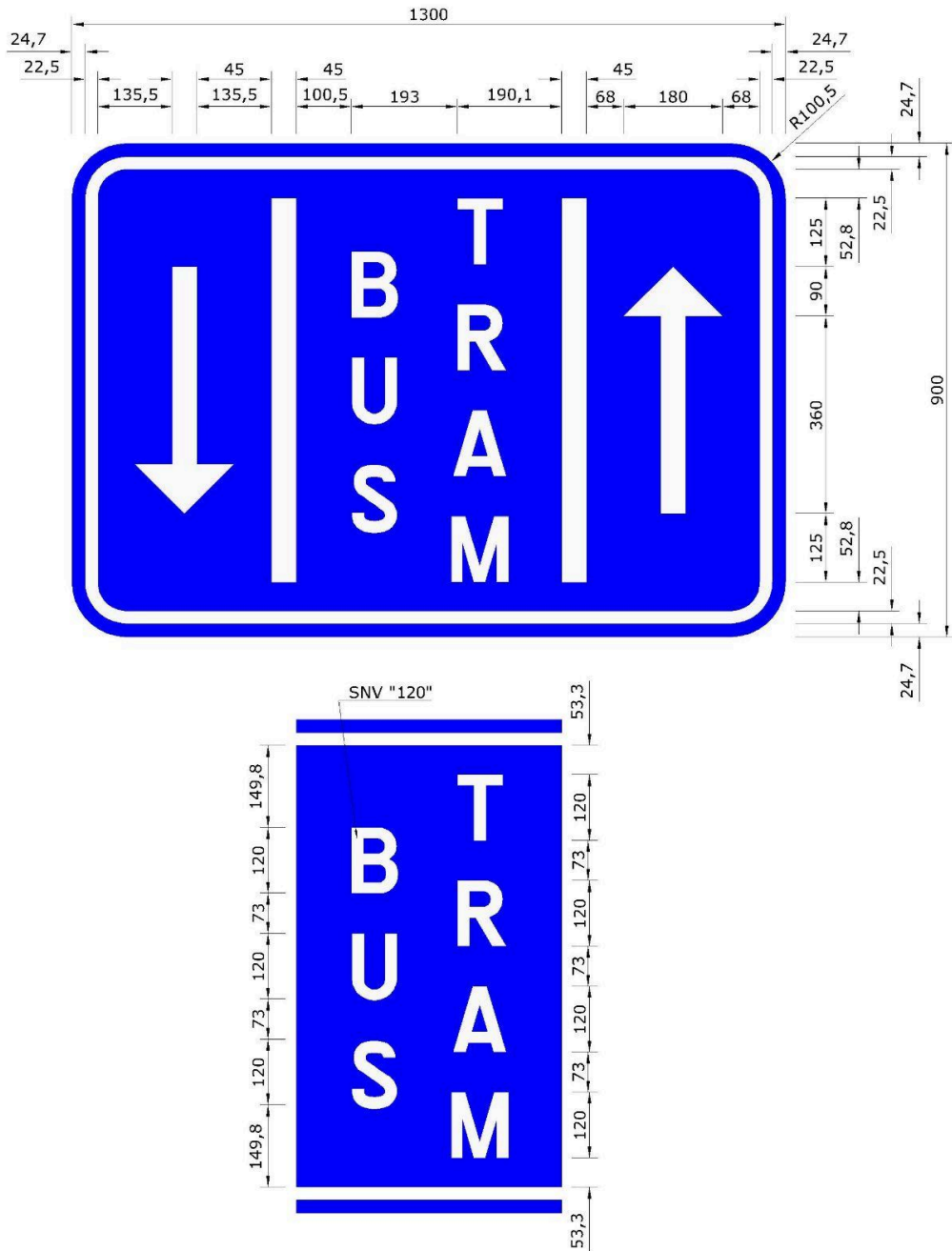
ir. Kathy Vandenmeersschaut
administrateur-generaal

Bijlage 1 bij dienstorder MOW/AWV/2023/ : voorbeelden van configuraties met F17/F18 borden

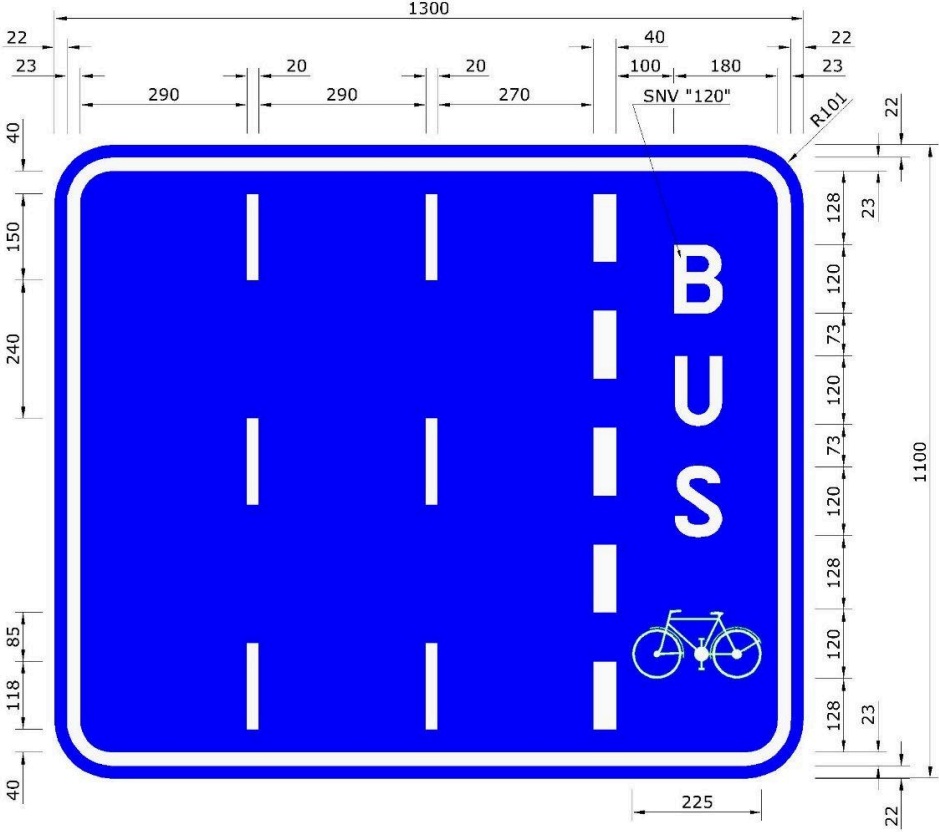
F17 standaard

F18 standaard

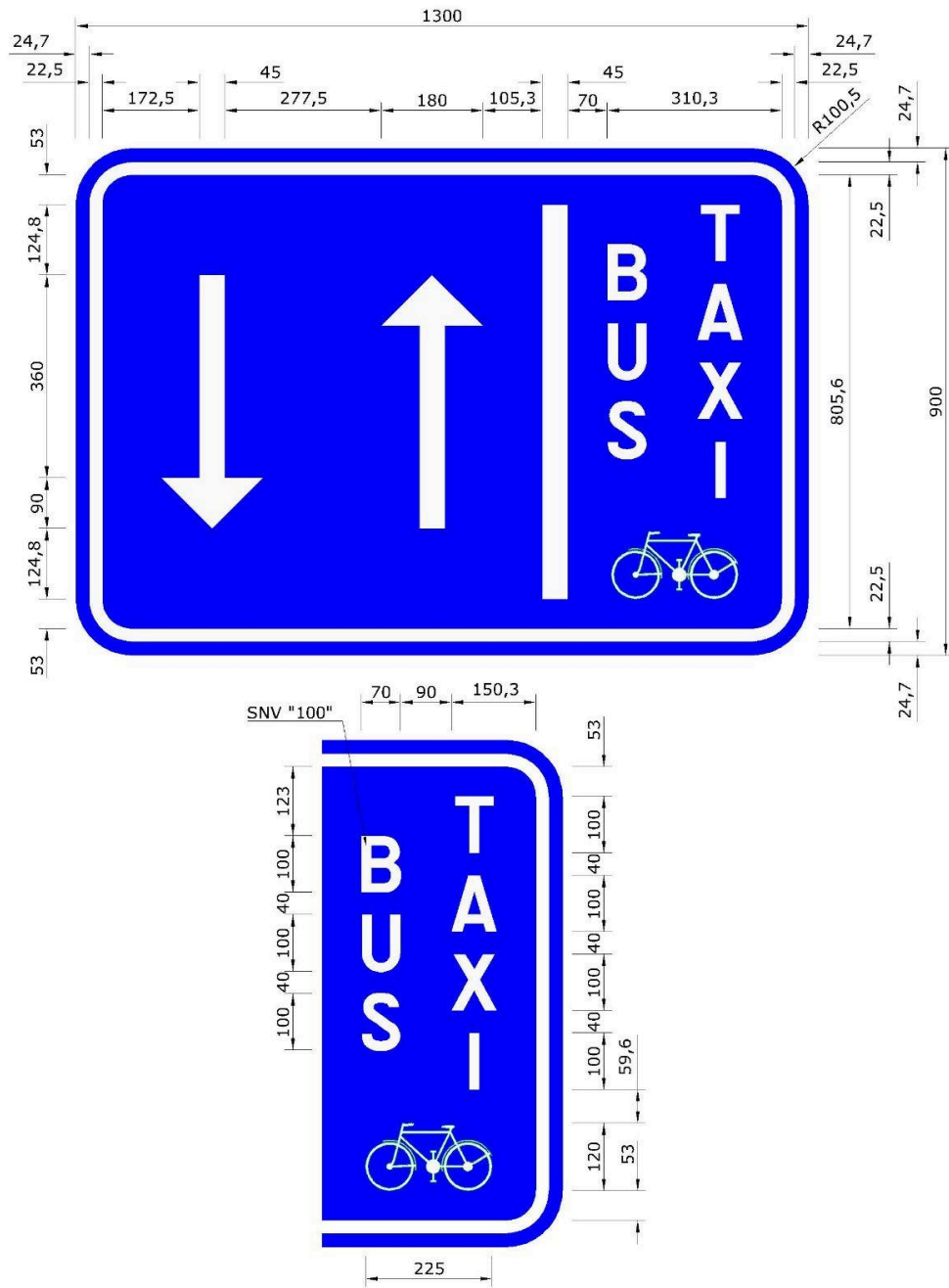

F17 variant met toegelaten fietsers

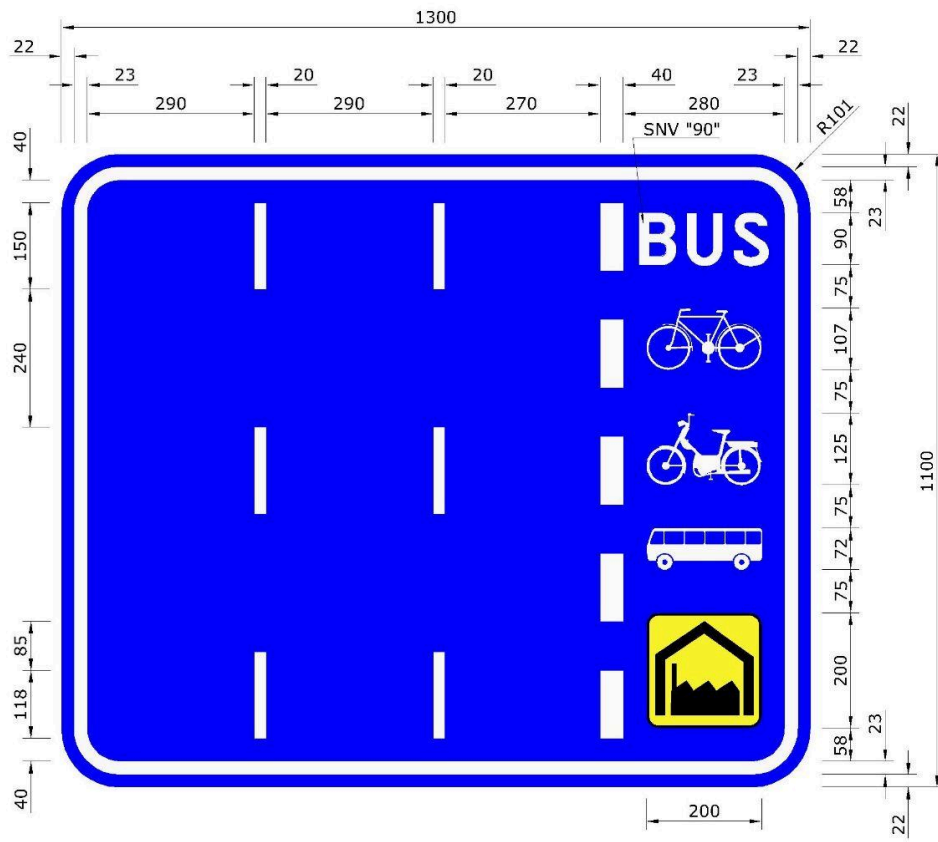

F18 variant met toegelaten fietsers en taxi's

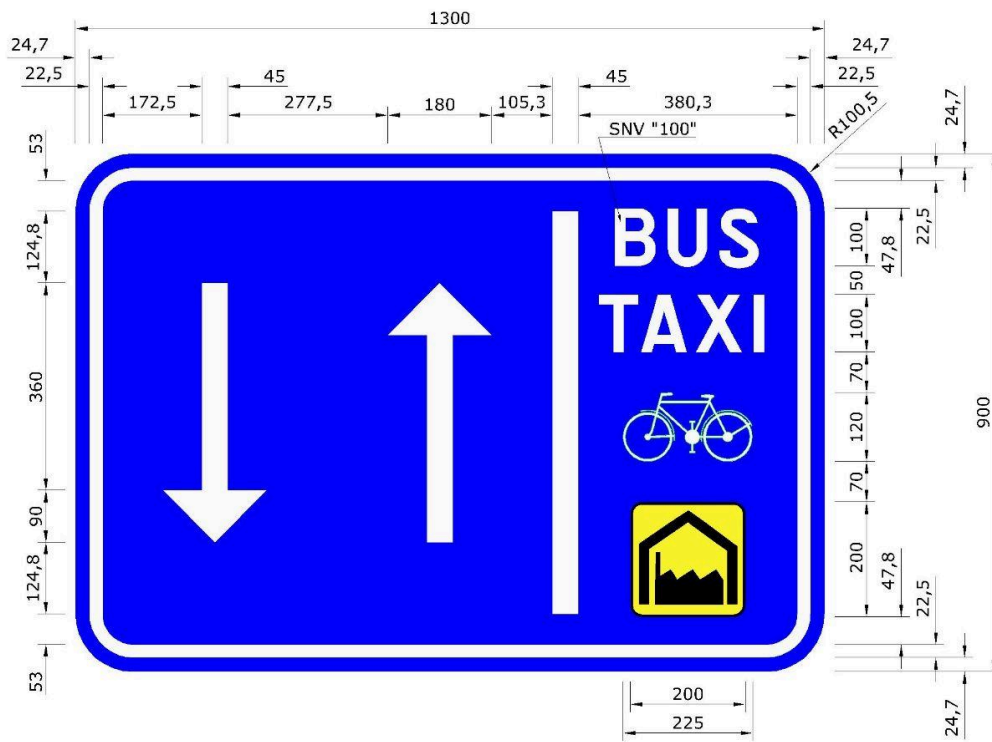

F17 variant met toegelaten fietsers, bromfietsers, autocars, woon-werkverkeer

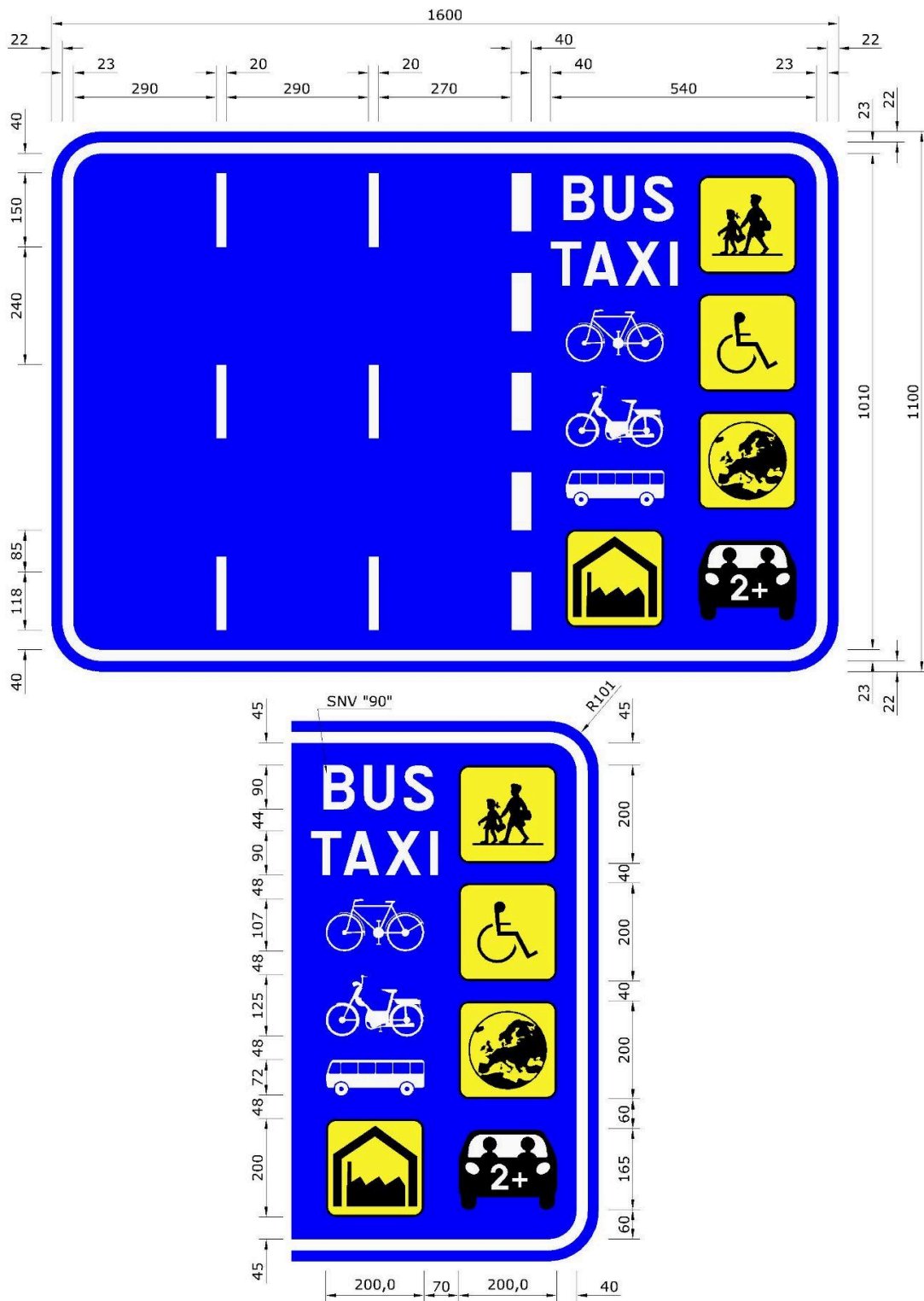

F18 variant met toegelaten fietsers, taxi's en woon-werkverkeer

F17 variant met toegelaten taxi's, fietsers, bromfietsers, autocars, woonwerk-verkeer, schoolverkeer, gehandicaptenvervoer, vervoer duurzame mobiliteit, carpoolen 2+

Bijlage 2 bij dienstorder MOW/AWV/2023/: Voorbeeld: dambordmarkering ter afbakening van de BOB:

